

سازمانها و نهادها در دست اندر کار توسعه روستایی

اشاره

"سازمانها و نهادها در دست اندر کار توسعه روستایی در ایران" عنوان یکی از پروژه‌های مطالعاتی "طرح تدوین نظام ترویج کشاورزی ایران" می‌باشد (طرح ۱، پروژه ۷) که به بررسی سوابق و عملکرد نهادهای مرتبط با امر توسعه روستایی در کشور، پس از انقلاب اسلامی پرداخته است. مسوولیت این پروژه مطالعاتی را آقای دکتر مصطفی ازکیا عهده‌دار بوده‌اند. مقاله ذیل که تلخیص و استخراجی اجمالی از گزارش فوق‌الذکر می‌باشد، توسط آقای مهندس محمدهادی امیرانی انجام گرفته است که اکنون قسمت دوم آن را ملاحظه می‌فرمائید.

نگرشی بر سوابق و عملکرد

جهاد دهستان

● قسمت سوم

تلخیص از: مهندس محمدهادی امیرانی

مقدمه

در گام نخست مطالعه و بررسی سوابق و عملکرد نهادها و سازمانهای مرتبط با امر توسعه روستایی در کشور، نهاد جهاد سازندگی مطرح نظر قرار گرفت و در قسمت اول این مقاله که در شماره قبل ماهنامه جهاد چاپ و درج گردید، تاریخچه مختصری از نحوه شکل‌گیری و تشکیل جهاد سازندگی، عملکرد کلی، سیاستها، استراتژیها، برنامه‌ریزیها، ساختار تشکیلاتی و ... این نهاد انقلابی بیان گردید. در این شماره و در دنباله مطالب مربوط به سوابق و عملکرد جهاد سازندگی، به بررسی فعالیتها و زمینه‌های تشکیل "جهاد دهستان" پرداخته شده است.

در قسمتهای بعدی این مقاله، عملکرد سایر نهادهای دست‌اندرکار توسعه روستایی در ایران، مانند مراکز خدمات کشاورزی، هیئتهای هفت نفره، سازمانهای خدماتی، رفاهی و آموزشی مورد بررسی قرار خواهد گرفت. لازم به ذکر است که این پژوهش در سال ۱۳۷۰ انجام گرفته است.

■ جهاد سازندگی از بدو تأسیس تا سال ۱۳۶۳ در راستای انجام وظایف خود در جهت رفع محرومیت از مناطق روستایی و عشایری و همچنین نیل به خودکفایی کشاورزی، اقدامات زیادی را به عمل آورد و از پتانسیل نیروهای مردمی و احساسات انقلابی، مذهبی جامعه در این راستا بهره

گرفت. اما به دلیل مشخص نبودن استراتژیهای سازمانی مناسب با نوع عملکردها و اهداف خود، توانست تأثیری بنیانی و ماندگار در امر "توسعه روستایی" از خود به جای بگذارد.

حضرت امام خمینی (ره) در فرمان خویش مبنی بر تشکیل جهاد سازندگی، اهدافی را برای آن تعیین و ترسیم فرموده بودند که نائل آمدن به آنها با تشکیلات و نظام اداری و همچنین منابع و امکانات قابل دسترس، در سالهای اول بعد از پیروزی انقلاب، تا حد زیادی بعید می‌نمود.

بالاخص بعد از تبدیل این نهاد به وزارتخانه و عهده‌دار شدن مسئولیت عمران روستایی (در سال ۶۲) سطوح تشکیلاتی و

سازمانی چهارگانه قبلی (مرکز، استان، شهرستان و بخش) نمی‌توانست برای تحقق اهداف مورد نظر مناسب و مطلوب باشد. فلذا برای نیل به اهداف مذکور و نیز برای ایجاد تغییراتی بنیادین در ساختار جامعه روستایی، ضرورت سازماندهی و شروع حرکتی سنجیده و کارا به سوی اقداماتی برنامه‌ریزی شده (دقیق، جزئی و موردی و کاملاً مؤثر) محسوس گردید.

تا آن زمان "دهستان" در تشکیلات جهاد سازندگی جایی نداشت، در صورتی که اهداف جدید مستلزم برقراری رابطه هر چه بیشتر و تنگاتنگ با جمعیت روستایی بود. بنابراین "جهاد بخش" جای خود را به "جهاد دهستان" داد و با تصویب قانون "مقررات مالی، اداری، استخدامی و تشکیلات وزارت جهاد سازندگی" در سال ۱۳۶۷، جهاد دهستان جایگاه و شکل قانونی خود را بازیافت و دهستان به صورت محل استقرار "جهاد دهستان" و نیز به عنوان محل اصلی شناسایی نیازها، طراحی برنامه‌ها و اجرای پروژه‌های برنامه‌ریزی شده درآمد.

بنابراین انگیزه اصلی طرح ایجاد مراکز جهاد دهستان، چیزی جز تحقق گسترده‌تر، مؤثرتر و همه‌جانبه‌تر پیام حضرت امام خمینی (ره) نبوده است. (۴، ص ۱)

تأسیس جهاد دهستان را می‌توان تغییر محوری و بنیادین در استراتژیها و سیاستهای اجرایی وزارت جهاد سازندگی تلقی نمود. انگیزه و هدف طراحان تشکیل "جهاد دهستان" را می‌توان از متن ذیل به طور کامل دریافت:

"مراکز جهاد دهستان می‌تواند تمامی کم و کاستی‌های موجود در روستاها را در کوتاه مدت از جهاتی و در بلندمدت از جهات دیگر حل کند و خلاء موجود میان شهرها و

روستاها را به صورت جدی‌تر و تشکیلاتی‌تر از بین ببرد."

مراکز جهاد دهستان نقطه عطف اجرایی تشکیلاتی در حیات پرافتخار جهاد سازندگی می‌باشد. اگر بر این نکته اتفاق نظر داشته باشیم که وجه تمایز جهاد و سایر ادارات و دستگاههای اجرایی و رمز و ملاک ارزش در جهاد، همواره "کار در روستا" بوده است، اهمیت و جایگاه جهاد دهستان بیشتر روشن خواهد شد، چرا که در این مراکز، این ویژگی و خصیصه بارز جهاد را زنده و جاوید نگه داشته و انشاءالله روح هجرت و جهاد را در سایر ادارات و سازمانها ایجاد خواهد کرد. (۴، ص ۲)

ضرورت تشکیل و اهداف جهاد دهستان

وزارت جهاد سازندگی در سال ۱۳۶۳، ضرورت تشکیل و همچنین اهداف مراکز جهاد دهستان را به شرح ذیل ارائه نمود:

الف: کاهش مهاجرت روستاییان به شهرها

از ابتدایی‌ترین و اساسی‌ترین اهداف نهاد و بعدها وزارت جهاد سازندگی کاستن مهاجرت فزاینده روستاییان به شهرها و تقلیل زیانها و خطرات اقتصادی اجتماعی، فرهنگی و سیاسی ناشی از این مهاجرت بی رویه در سطح روستاها، شهرها و کل کشور بوده است. در دوران بعد از انقلاب برای تثبیت روستاییان در روستاها و کساهش دافعه‌های محیط و زندگی روستایی اهداف و انگیزه‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی فراوانی وجود داشته و جهاد، به عنوان دستگاه اجرایی سیاستهای کلنی دولت، مسئول اصلی ارائه رفاه و امکانات زندگی به روستاییان و از بین بردن محرومیتها و مشکلات آنان بوده است. بدیهی

است که برای شناخت دافعه‌های روستاها و ارائه راههای موثر برای رفع این دافعه‌ها، نزدیکی هر چه بیشتر با روستاییان و مشارکت فعالانه در ابعاد مختلف زندگی آنان بسیار ضروری و حیاتی بوده و می‌باشد. یکی از راههایی که می‌تواند از شرط تقدم بیشتری نسبت به بقیه امور برای حل مسئله مهاجرت برخوردار باشد، حضور فعال و تشکیلاتی نظام جمهوری اسلامی می‌باشد. حضور تشکیلاتی و بالفعل دولت در روستاها به منظور حل مشکلات تولید و پیدا کردن راههای افزایش درآمد روستاییان و رفع کمبودها و نارساییهای روستاها، اصلی‌ترین کار است که منشأ خیرات بسیاری خواهد گردید. حضور دولت در روستاها این امکان را به تمامی دست‌اندرکاران برنامه‌ریزی و اجرایی خواهد داد که در کنار مردم روستایی، با لمس مشکلات مردم از نزدیک، دست به تدوین طرحها و برنامه‌های اقتصادی - اجتماعی براساس واقعیتهای موجود و با الهام از مکتب غنی اسلام بزنند.

در ارتباط با مسئله فوق، جهاد سازندگی ... با درک ضرورت‌های فوق، با طرح ایجاد مراکز جهاد دهستان اولین گام را در راه حضور تشکیلاتی نظام جمهوری اسلامی در روستا و در جهت حل مسئله مهاجرت و نیل به خودکفایی برداشته است...

مراکز جهاد دهستان به مثابه پایگاههای مقاومت اقتصادی - اجتماعی نظام جمهوری اسلامی خواهد بود و انشاءالله مقدمه‌ای برای تثبیت روستاییان در روستاها خواهد گردید. (همان منبع، ص ۳)

ب: حفظ ویژگی جهادی بودن در وزارت جهاد سازندگی

این هدف و ضرورت بر خلاف مورد قبلی (که از اهداف کلی نظام جمهوری اسلامی و دارای وسعت و گستردگی بسیار زیادی بود) بیشتر در محدوده تشکیلات وزارتی مطرح بوده و نشاندهنده استراتژی اجرایی و عملی سازمانی وزارت نوپای جهاد سازندگی می‌باشد.

از ویژگیهای افتخارآمیز نهاد جهاد سازندگی همانا "جهادی بودن" و "جهادی کار کردن" بود و بعد از تبدیل این نهاد به وزارتخانه و تثبیت قانونی آن، ترس و هراسی نسبت به از دست دادن این ویژگی و ایجاد روحیه بوروکراتیک در بین اعضای جهاد به وجود آمده بود که برای اجتناب از آن، و نیز برای جلوگیری از گرایش راجح اداری، مانند تمرکز گرایی، کاغذبازی، دوباره کاری و ...، طرح تشکیل جهاد دهستان ارائه گردید. زیرا با ایجاد مراکز جهاد دهستان - که حضور دائم، مؤثر و مستمر جهادگران در مناطق روستایی را در پی داشت - می‌توان خصیصه‌های ویژه اسلامی و جهادی را در نهاد جهاد سازندگی حفظ نمود و این نهاد انقلابی را از آفات و عوارض دیگر سازمانهای اداری به ارث رسیده از رژیم گذشته، از قبیل رفاه‌طلبی، راحت‌گزینی‌ها، پشت میز نشینی‌ها و شهرنشینی‌ها دور نموده و میرا ساخت.

هر گاه جهاد سازندگی نتواند به صورتی گسترده و همه‌جانبه، پایگاههای تشکیلاتی را در روستاها به وجود آورد، هیچ ضمانتی برای روستایی ماندن و در مسیر روستا خدمت کردن این نهاد مقدس انقلابی، در بلندمدت باقی نمی‌ماند.

اهداف تشکیل جهاد دهستان در راستای اهداف اصلی تشکیل نهاد جهاد و نیز

اهداف مندرج در قانون تشکیل وزارت جهاد سازندگی، دارای ابعاد مختلف فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی بوده و عمدتاً در راستای پیاده کردن یک «الگوی توسعه همگن» و «درونزا» در زمینه‌های روستایی، کشاورزی و عشایری می‌باشد. این اهداف عبارتند از: (همان منبع ص ۷۶)

۱- ارزش نهادن به روستا به عنوان پایگاه رشد و توسعه همه‌جانبه کشور در جهت برنامه‌ریزی و حرکت به سوی خودکفایی
۲- ایجاد رابطه نزدیک و حضور در متن زندگی روستاییان به منظور:

الف) آشنایی و درک عمیق از کمبودها، مشکلات و نیازمندیهای آنان

ب) آشنایی و درک عمیق نسبت به آداب و رسوم و فرهنگ روستایی و عشایری

ج) برنامه‌ریزی و پیشبرد اهداف جهاد با توجه به فرهنگ منطقه

د) بهره‌برداری بیشتر از امکانات روستاییان و عشایر در امر توسعه و تکوین محیط زیست

ه) بسیج هر چه بیشتر روستاییان و عشایر و حفظ این آمادگی در آنها به منظور مشارکت در

اموری مانند جنگ، سیل، زلزله، بازسازی، کارهای امدادی و ...

و) ایجاد زمینه جهت رشد شخصیت والای انسانی و شکوفایی استعدادهای روستاییان و

عشایر از طریق مشارکت و نظارت آنان در فعالیتهای روستایی و عشایری.

۳- فراهم نمودن زمینه‌های تولید در روستا به منظور خودکفایی و بالا بردن سطح درآمد و جلوگیری از مهاجرت روستاییان با بهره‌گیری از: از:

الف) آموزش و ترویج کشاورزی، دامپروری، صنایع و حرف روستایی و دیگر تخصصهای مورد نیاز روستاییان و عشایر

ب) توزیع صحیح و عادلانه نهاده‌های

کشاورزی، ماشین‌آلات و ادوات، داروهای دامی و ...

ج) برنامه‌ریزی جهت افزایش تولید در واحد سطح و افزایش سطح زیرکشت و بهبود تولیدات دامی و تبدیل آنها

د) برنامه‌ریزی جهت ایجاد کارهای فصلی در روستا و به کار گماردن روستاییان در فصول غیرکشاورزی

ه) شناخت امکانات تولیدی بالقوه در روستاها و برنامه‌ریزی جهت بهره‌برداری از آن و بهبود امکانات تولیدی موجود در روستا

تحقق اهداف استراتژیک توسعه نظام سیاسی اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی زمانی صورت می‌پذیرد که به مقولات آموزش و ترویج و مشارکت مردم نیز به عنوان پایه‌های اساسی توسعه روستایی نگریسته شود و در آن صورت است برنامه‌ریزی توسعه روستایی از مقبولیت عام برخوردار می‌گردد.

۴- ایجاد زمینه جهت حضور نیروهای متخصص و کارآمد در مناطق روستایی و

عشایری به منظور هماهنگی بین برنامه‌ریزی و واقعیت‌های موجود در روستا

۵- مرکزیت بخشیدن به دهستانها به منظور ارائه امکانات و خدماتی که تأسیس و تأمین آن در هر روستا ممکن نیست.

۶- تسریع ارائه خدمات به روستاییان در نزدیکترین فاصله و جلوگیری از اتلاف وقت و سردرگمی روستاییان

۷- ایجاد تشکیلات نهایی جهاد سازندگی در دهستانها به عنوان پایه برنامه‌ریزی و واحد عملیاتی جهاد در روستاها که نتایج زیر را به دنبال خواهد داشت:

الف) ایجاد خوشبینی در روستاییان و عشایر و حفظ ارزشها و دستاوردهای انقلاب اسلامی در روستاها

ب) تمرکززدایی و جلوگیری از تبدیل شدن شهرها به تنها محل حل مشکلات روستاها که در نتیجه به میزان قابل توجهی مشکل مهاجرت را حل خواهد کرد

ج) کاهش هزینه‌های جهاد با استفاده مستقیم از وسایل و امکانات و نیروهای انسانی در مرکز دهستان

وظایف جهاد دهستان

در سال ۱۳۶۳، برای جهاد دهستان وظایفی کلی تعیین شده بود که بعدها با روستتر شدن وظایف وزارت جهاد و حوزه عمل جهاد دهستان، به صورت بسیار جزئی و تفصیلی و به تفکیک بخشهای زیر مشخص و معین گردید. این وظایف عبارتند از (۵، ص ۸-۶)

الف) بخش آب و خاک

وظایف و فعالیت‌های این بخش عمدتاً ارائه خدمات زیربنایی در دهستان و روستاهای تابعه را شامل می‌گردد. دستیابی به خودکفایی کشاورزی در درازمدت از طریق کشت و افزایش تولید در واحد سطح، از طریق همکاری و مشارکت روستاییان می‌باشد. برای رسیدن به این منظور، شناسایی دقیق عوامل تولید نظیر آب و خاک و ... و استفاده اصولی و علمی از این عوامل، با توجه به ویژگیهای فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی مناطق روستایی، از وظایف عمده جهاد دهستان تلقی می‌گردد و جهاد دهستان با ارائه خدمات فنی و مهندسی تلاش خواهد کرد تا بهره‌برداری مناسب از آب و خاک را ممکن سازد و از این طریق، ضمن جلوگیری از هدر رفتن آب و فرسایش خاک به حفظ و

کنترل این منابع کمک نماید. در این راستا، جهاد دهستان با تهیه و اجرای طرحهای زیر تلاش خواهد کرد در برنامه‌های کوتاه مدت، میان مدت و درازمدت خویش به اهداف خود در زمینه آب و خاک جامه عمل بپوشاند:

۱- تأمین آب مورد نیاز کشاورزی در حد توان منطقه و جلوگیری از هدر رفتن آب از طریق:

- مرمت و بازسازی و در صورت نیاز احداث قنوات و منابع آبی با استفاده از مقنی‌های محلی

- طرح و احداث آبنگورها، آب‌بندانها و استخرهای آبیاری و کانالهای آبیاری و تأسیسات مربوطه

- مرمت و اصلاح شبکه‌های آبیاری سنتی و آبرسانی

۲- اصلاح اراضی، تسطیح زمینهای بلااستفاده و به زیرکشت بردن آنها

۳- ارائه خدمات در امر آبیاری و تأمین نهاده‌های ضروری و خدمات فنی در رابطه با حفاری و استفاده و نگهداری از موتورپمپهای کشاورزی

۴- شناخت منابع آبی منطقه و برنامه‌ریزی در جهت استفاده از آن

۵- جمع‌آوری اطلاعات و گزارشهای راجع به

منابع آب جهت برنامه‌ریزی

۶- تهیه و اجرای برنامه‌های خدمات زیربنایی کشاورزی در امور آبیاری زراعی و ماشین‌آلات با مشارکت روستاییان

۷- ترانس‌بندی، کشت نباتات علوفه‌ای و بوته‌های مرتعی برای جلوگیری از فرسایش خاک و احیای مراتع

ب) بخش زراعت

وظایف جهاد دهستان در این بخش که در جهت دستیابی به خودکفایی و افزایش درآمد روستاییان انجام می‌گیرد، از طریق تهیه

و اجرای طرحهای زیر در برنامه‌های کوتاه‌مدت، میان مدت و درازمدت صورت خواهد گرفت:

۱- تأمین مواد اولیه غذایی جامعه، خصوصاً محصولات استراتژیک از طریق افزایش مبارزه در واحد سطح و افزایش سطح زیر کشت

۲- حمایت از کشت گیاهان و محصولات اساسی کشاورزی و تشویق کشاورزان و روستاییان و عشایر در این زمینه

۳- تقویت نظامهای بهره‌برداری متناسب با اوضاع فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در هر منطقه به منظور بهره‌برداری مناسب از تکنولوژی و آب و خاک

۴- تأمین نهاده‌های کشاورزی جهت محصولات اساسی کشاورزی با توجه به اولویتها

۵- آموزش و تشویق روستاییان جهت مبارزه با آفات، از طریق شیوه‌های زراعی و استفاده از سموم

۶- شناسایی بهترین تولید منطقه

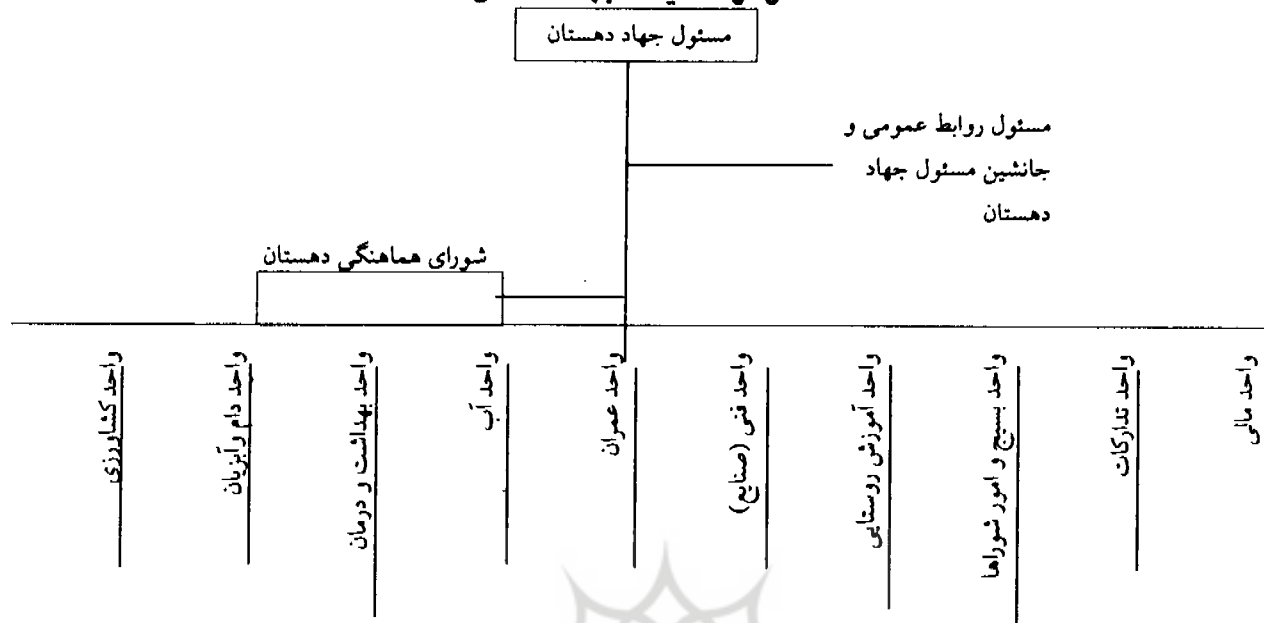
۷- تهیه و توزیع کود، سموم و سمپاش مورد نیاز کشاورزی

ج) بخش دام و طیور و آبزیان

از آنجایی که دامداری یکی از منابع عمده درآمد روستاییان به شمار می‌رود و معیشت و گذران زندگی اغلب روستاییان و

کل جامعه عشایری بدان وابسته است و درضمن اهمیتی که تولیدات و فرآورده‌های دامی در خودکفایی و رفع نیازهای پروتئینی جامعه به عهده دارد، از این رو جهاد دهستان جهت رفع مشکلات و مسائل وضع دامداری در سطح کشور (عدم اجرای بهداشت و تلفات دام و فرآورده‌های آن و همچنین وجود بیماریهای مشترک میان انسان و دام و ...) از

نمودار تشکیلات جهاد دهستان

در واحد سطح و همچنین در جهت تسهیل امور عمرانی و زیربنایی قرار دارد، عبارت است از:

- ۱- ایجاد تعمیرگاههای ثابت و سیار ماشین‌آلات کشاورزی منطقه و نیز کمک به ایجاد آنها توسط روستاییان
- ۲- نظارت بر توزیع و فروش ماشین‌آلات در کوتاه‌مدت

۳- تهیه و اجرای برنامه‌های خدمات زیربنایی کشاورزی در امور ماشین‌آلات با مشارکت زارعین

۴- شناسایی ماشین‌آلات منطقه و تأمین قطعات یدکی مورد نیاز آنها

۵- آموزش روستاییان جهت سرویس و نگهداری از ماشین‌آلات

ه) وظایف مربوط به بخش صنایع

جهاد دهستان جهت فراهم آوردن شرایط اشتغال کامل در مناطق روستایی و استفاده مطلوب از نیروی انسانی موجود در

۶- ارائه راه‌حلهای علمی جهت افزایش تولیدات و فرآورده‌های دامی و نگهداری بهتر تولید و فرآورده‌های آن

۷- اجرای طرحهای منطقه‌ای مربوط به بهبود طیور محلی و تولید و تکثیر جوجه‌های بومی با مشارکت مردم

۸- تشویق روستاییان به کشت علوفه مورد نیاز دامهای منطقه

۹- کمک به حفظ و بهره‌برداری صحیح از مراتع با همکاری و مشارکت مردم و ارگانهای دولتی

۱۰- همکاری در جهت رفع نیازهای علوفه‌ای دامها با همکاری و هماهنگی ارگانهای ذیربط و نظارت بر توزیع صحیح علوفه

۱۱- ایجاد تسهیلات لازم جهت رشد و تکثیر آبزیان و آموزش روستاییان در این زمینه

د) وظایف مربوط به بخش ماشین‌آلات

این بخش از وظایف جهاد که در راستای خودکفایی و بالا بردن راندمان کشت

یک سو و افزایش تولیدات و فرآورده‌های دامی و افزایش درآمد روستاییان از سوی دیگر، وظایف زیر را در برنامه‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و درازمدت خویش جهت بهبود وضع دامداری کشور به عهده دارد:

۱- جمع‌آوری آمار و اطلاعات دقیق مربوط به دامهای منطقه جهت برنامه‌ریزی

۲- واکسیناسیون دامها بر علیه بیماریهای شایع منطقه، از طریق تشکیل گروههای دامپزشکی و بهداشت دام و طیور

۳- شناسایی استمدادهای دامهای خوب منطقه (مقاوم بودن در مقابل بیماریهای بومی، تولید خوب) جهت اصلاح و گسترش آن در منطقه

۴- ارائه خدمات بهداشتی - درمانی به دامهای منطقه

۵- کمک به بهبود شرایط زیست دام، از طریق آموزش روستاییان جهت سمپاشی اصطبلها و آغلها و ایجاد اصطبلها و آغلهای بهداشتی، امکانات محلی و استفاده از حمامهای ضدکنه

روستا در ارتباط با نیروی بیکار فصلی و نیروی کار مازاد بر بخش کشاورزی و جلوگیری از مهاجرت روستاییان به شهر و حمایت و پشتیبانی از بخش کشاورزی و کمک به افزایش درآمد شاغلان این بخش و بالاخره ایجاد تعادل و توازن بین مناطق روستایی و شهری، وظایف زیر را در این زمینه بخش صنایع به عهده دارد:

۱- شناسایی صنایع روستایی موجود و تقویت آنها از طریق:

- همکاری در تأمین مواد اولیه مورد نیاز
- راهنمایی جهت اخذ وام‌های تولیدی
- توزیع امکانات بین واحدهای تولیدی منطقه
- آموزش افراد علاتمند منطقه و ترویج صنایع بومی

۲- شناسایی امکانات تولیدی صنعتی و کشاورزی منطقه

۳- کمک به صنایع کشاورزی منطقه در جهت مواد تولیدی اولیه و جهت بخشیدن به آنها

۴- گسترش صنایع روستایی و کمک به ایجاد صنایع پشتیبانی روستا و کشاورزی

۵- به کارگیری افراد فنی منطقه و راهنمایی و دادن بعضی امکانات در حد توان

۶- شناسایی معادن موجود در منطقه جهت بهره‌برداری اصولی

و) وظایف جهاد دهستان در بخش عمران

جهاد دهستان ارائه خدمات تولیدی و رفاهی را علاوه بر ایجاد کیفیت جدید زندگی در جهت رشد و تعالی انسانها و الهی‌گونه شدن روستانشینان، یکی از عوامل گسترش فعالیتهای بخش کشاورزی و افزایش درآمد روستاییان و ایجاد توازن و تعادل بین مناطق روستایی و شهری می‌داند و بر این باور

از ابتدایی‌ترین و اساسی‌ترین اهداف نهاد و بعدها وزارت جهاد سازندگی کاستن مهاجرت فزاینده روستاییان به شهرها و تقلیل زیانها و خطرات اقتصادی اجتماعی، فرهنگی و سیاسی ناشی از این مهاجرت بی‌رویه در سطح روستاها، شهرها و کل کشور بوده است.

هر گاه جهاد سازندگی نتواند به صورتی گسترده و همه‌جانبه، پایگاههای تشکیلاتی در روستاها به وجود آورد، هیچ ضمانتی برای روستایی ماندن و در مسیر روستا خدمت کردن این نهاد مقدس انقلابی، در بلندمدت باقی نمی‌ماند.

است که بدون ارائه خدمات تولیدی و رفاهی و بهداشتی، دسترسی به اهداف خودکفایی محصولات اساسی کشاورزی امکان پذیر نیست و باید برنامه‌ریزی در روستا از یک برنامه‌ریزی جامع و توسعه همه‌جانبه برخوردار باشد. از این رو، جهت رسیدن به اهداف فوق، وظایف زیر را در زمینه عمران به عهده دارد:

۱- ایجاد، توسعه، تعمیر و نگهداری طرحهای بنیادی و زیربنایی با مشارکت مردم

۲- پیشنهاد طرحهای عمرانی براساس اولویتها، در چارچوب نظام برنامه‌ریزی جهاد

۳- بهره‌گیری هر چه بیشتر از تولیدات و مصالح داخلی

۴- شناسایی مراکز غیربهداشتی و اقدام در جهت بهداشتی ساختن آنها

۵- اولویت دادن به برنامه‌هایی در جهت رشد تولیدات کشاورزی و دامی و همچنین اولویت

دادن به مناطق محروم و مستعد تولید
۶- در اولویت قرار دادن برنامه‌های راهسازی

و آبرسانی روستایی

۷- کمک به ایجاد و نگهداری تأسیسات عمومی (حمام، غسالخانه و ...) با اصول بهداشتی با همکاری مردم

۸- آموزش بهداشت عمومی در روستاهای تحت پوشش با همکاری شوراهای اسلامی

۹- همکاری جهت استفاده بیشتر از خودیاری مردم در جهت اجرای برنامه‌های عمرانی

ز) وظایف جهاد دهستان در امور مربوط به آموزش، ترویج و مشارکت مردم

از آنجایی که با تشکیل جهاد

دهستانها و حضور جهادگران در این دهستانها و تأمین نهادهای کشاورزی و ابزارآلات مورد

نیاز روستاییان و دامداران و نیز اجرای طرحهای عمرانی، به تنهایی نمی‌تواند مسائل

توسعه روستایی را حل کند، چرا که توسعه روستایی و رسیدن به خودکفایی نسبی و

دستیابی به اهداف جهاد موقعی تحقق می‌یابد که نیازهای آموزشی در کاربرد لوازم و نهادهای

و تکنیک و فنون کشاورزی و صنعت از یک سو و ترویج و مشارکت مردم از سوی دیگر،

همزمان صورت پذیرد تا از این طریق همبستگی دواستراتژیهای توسعه (همبستگی

بین مردم و نظام) و نیز همبستگی در تلاشهای همگانی و اشتراک منافع بین دولت و مردم

تحقق پذیرد. به عبارت دیگر: تحقق اهداف استراتژیک توسعه نظام سیاسی اقتصادی،

فرهنگی و اجتماعی زمانی صورت می‌پذیرد که به مقولات آموزش و ترویج و مشارکت

مردم نیز به عنوان پایه‌های اساسی توسعه روستایی نگریسته شود و در آن صورت است

که برنامه‌ریزی توسعه روستایی از مقبولیت عام برخوردار می‌گردد. از این رو، جهاد

دهستان جهت دستیابی به اهداف فوق وظایف زیر را به عهده دارد:

جدول شماره (۱): توزیع مراکز جهاد سازندگی در شهرستان، بخش (شهر)، دهستان و پیش بینی برای سال ۶۳ (آمار گزارش نشده)

ردیف	نام ستاد	تعداد ستاد شهرستان	تعداد ستاد بخش (شهر)	تعداد مرکز جهاد دهستان	پیش بینی شده برای سال ۶۳	
					بخش	دهستان
۱	آذربایجان شرقی	۱۱	۱۳	۸	۱	-
۲	آذربایجان غربی	۹	۶	۵	-	۴
۳	اصفهان	۱۴	۸	۵	-	-
۴	ایلام	۵	۷	۸	-	۳
۵	باختران	۷	۷	۲۲	-	-
۶	بوشهر	۷	۶	۱۵	-	۷
۷	تهران	۶	۷	۲۳	۱	۸
۸	چهارمحال	۴	-	۱۲	۶	۳
۹	خراسان	۱۶	۱۶	۲۵	-	۲۲
۱۰	خوزستان	۱۳	۹	۴۳	-	-
۱۱	زنجان	۲	-	۵	-	-
۱۲	سمنان	۴	-	-	-	-
۱۳	سیستان	۶	۵	۱۹	-	۱۴
۱۴	فارس	۱۴	۱۱	۲۷	-	۷
۱۵	قزوین	۲	۳	۵	-	۸
۱۶	قم	۱	-	۲	-	۱
۱۷	کردستان	۸	۲	۲	-	-
۱۸	کرمان	۸	۱	۳۹	۱	-
۱۹	کهگیلویه	۱	۴	-	-	۱
۲۰	گنبد	۱	۶	۳	-	۲
۲۱	گرگان	۱	۵	۱	-	-
۲۲	گیلان	۱۱	۱۱	۲	-	۲
۲۳	لرستان	۳	۷	۷	-	-
۲۴	مازندران	۹	۹	۸	-	-
۲۵	مرکزی	۷	-	۷	-	۲
۲۶	هرمزگان	۶	۵	۸	-	۵
۲۷	همدان	۵	۲	۱۷	-	۱
۲۸	یزد	۵	۲	۸	-	۴
	کل کشور	۱۸۶	۱۵۲	۳۲۶	۹	۱۰۵

منبع: واحد آمار و برنامه ریزی وزارت جهاد سازندگی، اسامی ستادهای جهاد سازندگی در سطح شهرستان، بخش، دهستان و پیش بینی مرکز جهاد دهستان در سال ۶۳، وزارت جهاد سازندگی، سال ۶۳، تهران.

- ۱- آموزش و ترویج کشاورزی در زمینه:
- آموزش صحیح کشاورزی (در این زمینه می‌توان از زمینهای مشاع و مزارع نمونه استفاده کرد)
- بهره‌برداری زیادتر در واحد سطح
- افزایش سطح زیر کشت
- استفاده حداکثر از حداقل امکانات و نیرو موجود
- شناسایی بهترین تولید منطقه
- مبارزه با آفات با شیوه‌های زراعی در مرحله اول پس از استفاده از سموم
- ترویج اصول زراعی در زمینهای کاشت، داشت و برداشت
- ۲- آموزش روستاییان جهت ترویج و نگهداری از ماشین‌آلات
- ۳- آموزش بهداشت عمومی در روستاهای تحت پوشش و با همکاری شوراهای اسلامی
- ۴- آموزش صنایع روستایی با استفاده از روستاییان مجرب منطقه
- ۵- آموزش افراد علاقمند منطقه و ترویج صنایع بومی
- ترویج و آموزش دام و طیور در زمینهای:
- تشکیل کلاسهای آموزشی جهت چگونگی سمپاشی اصطبلها و آغلها
- محسنات استفاده از حمامهای ضدکنه
- آشنا ساختن روستاییان با تغذیه مناسب دامها با استفاده از علوفه‌های منطقه
- آموزش روستاییان در جهت رشد و تکثیر آبزیان
- آموزش تبدیل محصولات دامی با توجه به موقعیت جغرافیایی منطقه
- ۷- شناسایی خسلاقیها و استعدادهای روستاییان و عشایر و فراهم نمودن مشارکت آنها جهت اهداف توسعه از طریق:
- کمک به تشکیل شوراهای اسلامی و سایر نهادهای اجتماعی در روستاها و استفاده از

- آنها در امر توسعه روستاها و بسیج مردم و برنامه‌ریزی و اجرای طرحهای عمرانی، کشاورزی و خدماتی و...
- استفاده از نیروهای عظیم جوانان روستایی در امر توسعه روستایی
- انتخاب نیروهای نخبه روستایی (نیروهای معین) به عنوان رابط بین مردم و جهاد در جهت تسهیل در امر توسعه
- ۸- ارتباط با روحانیت منطقه و کمک خواستن از آنها در امور فرهنگی، تبلیغی و بسیج مردم
- ۹- اقدام در مورد آموزش اعضای شوراهای اسلامی روستایی
- ۱۰- برقراری ارتباط مداوم با مردم و برگزاری جلسات با مردم و شوراهای اسلامی و سایر نهادهای اجتماعی روستا

تشکیلات جهاد دهستان

- جهاد دهستان پایین‌ترین سطح سازمانی جهاد، هسته اولیه برنامه ریزی توسعه روستایی و هسته اجرایی برنامه‌های مصوب می‌باشد. ساختار تشکیلاتی جهاد دهستان شامل موارد زیر است:
- ۱- مسئول جهاد دهستان
 - ۲- مسئول روابط عمومی و جانشین مسئول جهاد دهستان
 - ۳- شورای هماهنگی دهستان
 - ۴- واحدهای جهاد دهستان
- جهاد دهستان دارای ۱۰ واحد می‌باشد که تعداد اعضا و نام این واحدها به شرح زیر است:
- الف) کشاورزی: دو نفر (یک نفر مسئول آموزش و ترویج و یک نفر مسئول خدمات کشاورزی)
- ب) دام و آبزیان: یک نفر برای تصدی امور دام و برای هر پست دامپزشکی یک نفر

- ج) بهداشت و درمان: دو نفر (یک نفر مسئول بهداشت محیط و یک نفر مسئول دارویی و تزریقات)
- د) آموزش روستایی: یک نفر
- ه) بسیج و امور شوراها: یک نفر
- و) تدارکات: یک نفر
- ز) مالی: یک نفر
- ح) روابط عمومی: یک نفر
- ط) آب: یک نفر
- ی) عمران: یک نفر
- ک) فنی: یک نفر

توزیع و پراکنش جهاد دهستان

بر اساس اسناد موجود، تا قبل از سال ۶۳، جهاد سازندگی دارای ۱۸۶ مرکز در شهرستانها، ۱۵۲ ستاد در شهرها (بخشها) و ۳۲۶ مرکز در دهستانهای کشور بوده است که پیش‌بینی انجام شده برای سال ۶۳ حاکی از افزایش ۹ بخش جدید و ۱۰۵ جهاد دهستان جدید بوده است.

لازم به تذکر است که تعداد ۱۰۵ دهستان جدید پیش‌بینی شده تنها متعلق به ۱۷ ستاد بوده و ۱۱ ستاد دیگر (مجموع ستادهای جهاد سازندگی مستقر در مراکز استانها و چهار شهر بزرگ غیر مرکز استان، ۲۸ ستاد می‌باشد) اطلاعات مورد نیاز را ارسال نکرده بودند. (۶)

بر اساس سند موجود، اگر مراکز شهرها (بخشها) را جزء مراکز جهاد دهستان به حساب نیاوریم - چراکه این دو از هم تفکیک نشده‌اند- در صورتی که در حال حاضر مراکز جهاد شهرها باقی هستند و مراکز جهاد بخشها تحت عنوان دهستان انجام وظیفه می‌کنند- در سال ۶۳، در ایران تعداد ۳۲۶ مرکز جهاد دهستان وجود داشته و پیش‌بینی می‌شده است که تا آخر سال حداقل ۱۰۵ مرکز

دیگر تأسیس گردد.

طبق آمار سال ۱۳۶۶ تعداد مراکز جهاد دهستان به ۶۲۹ مرکز افزایش یافته بود. البته در این سال مراکز بخش نیز، با حذف سطح بخش از بین مراکز تشکیلاتی جهاد، به عنوان مرکز جهاد دهستان شناخته شدند. در این سال در ۶۲۹ مرکز جهاد دهستان ۷۲۹۸ نفر مشغول به کار بوده‌اند که به طور متوسط ۱۲ جهادگر در هر مرکز جهاد دهستان را شامل می‌گردیده است. در باره مشخصات تخصصی و تحصیلاتی این جهادگران اطلاعی در دست نبوده است.

اما بر اساس آخرین آمار اخذ شده از واحد جهاد دهستان (معاونت امور استانها و مجلس) در دی ماه ۱۳۶۹ وزارت جهاد سازندگی در ۲۴ استان کشور دارای ۲۸ ستاد استانی و از ۲۲۰ شهرستان کشور در ۲۱۴ شهرستان دارای جهاد مرکز شهرستان بوده است. در این تاریخ جهاد سازندگی مجموعاً دارای ۶۰۷ مرکز جهاد دهستان بوده که از این تعداد ۳۲۳ مرکز در بخشها (براساس تقسیمات کشوری) و ۲۸۴ مرکز در دهستانها قرار داشته‌اند. همچنین تعداد ۳۹ مرکز در روستاها یا شهرها (غیر از مراکز دهستان یا بخش) واقع بوده‌اند.

در این سال ستادهای کرمان، فارس، خوزستان و خراسان به ترتیب با ۱۳۰، ۴۸، ۴۶ و ۴۰ مرکز دهستان دارای بیشترین تعداد و ستادهای گرگان، قم، آذربایجان غربی، قزوین و هرمزگان و مرکزی به ترتیب با ۳، ۵، ۷، ۸، ۹ و ۹ مرکز جهاد دهستان دارای کمترین تعداد بوده‌اند. البته نکته جالب توجه این است که ستادهای گرگان، قم و قزوین در مرکز استان قرار ندارند و جزء چهار شهر عمده غیرمرکز استان می‌باشند که از ستادهای بیست و هشتگانه جهاد سازندگی محسوب می‌شوند.

ردیف	ستاد جهاد سازندگی	تعداد مراکز جهاد در شهرستان	تعداد مراکز جهاد در دهستان
۱	آذربایجان شرقی	۱۱	۲۹
۲	آذربایجان غربی	۹	۱۴
۳	اصفهان	۱۵	۲۶
۴	ایلام	۵	۱۸
۵	باختران	۸	۲۲
۶	بوشهر	۷	۱۴
۷	تهران	۵	۲۵
۸	چهارمحال و بختیاری	۴	۱۵
۹	خراسان	۱۷	۵۵
۱۰	خوزستان	۱۳	۶۲
۱۱	زنجان	۳	۱۳
۱۲	سمنان	۴	۱۰
۱۳	سیستان و بلوچستان	۶	۲۶
۱۴	فارس	۱۸	۵۲
۱۵	قزوین	۲	۳
۱۶	قم	۱	۶
۱۷	کردستان	۶	۹
۱۸	کرمان	۱۰	۵۱
۱۹	کهگیلویه و بویراحمد	۳	۹
۲۰	کنبد	۱	۱۱
۲۱	گرگان	۴	۷
۲۲	گیلان	۱۱	۱۱
۲۳	لرستان	۳	۶۳
۲۴	مازندران	۱۰	۲۵
۲۵	مرکزی	۹	۱۰
۲۶	هرمزگان	۵	۸
۲۷	همدان	۴	۲۳
۲۸	یزد	۵	۱۲
	جمع	۱۹۹	۶۲۹

جدول شماره (۷): تعداد و توزیع مراکز وزارت جهاد سازندگی به تفکیک شهرستان و دهستان در سال ۱۳۶۶

ستاد چهارم گنبد می‌باشد که دارای ۱۰ مرکز جهاد دهستان می‌باشد.

از کل ۲۲۰ شهرستان کشور (براساس تقسیمات کشوری) در بیش از ۹۵ درصد آنها مرکز جهاد وجود داشته است. در حالی که این نسبت برای بخشهای مصوب کشور تنها ۵۴ درصد می‌باشد و نسبت دهستانهای دارای جهاد دهستان به دهستانهای فاقد مرکز جهاد تنها کمتر از ۱۳/۵ درصد بوده است. کمبود مرکز جهاد دهستان با توجه به ارقام و درصدهای مذکور کاملاً مشهود می‌باشد. چون در حال حاضر مراکز جهاد بخش و دهستان به عنوان جهاد دهستان خدمت می‌کنند و از مجموع ۲۶۴۴ بخش و دهستان مصوب کشوری تنها در ۶۰۷ مرکز یعنی تنها در کمتر از ۲۳ درصد، جهاد فعالیت تشکیلاتی دارد. (۶)

بررسی فعالیتهای جهاد دهستان

زمینه‌های فعالیتهای اقدامات جهاد دهستان در مناطق روستایی را می‌توان به شرح ذیل برشمرد:

الف) زیربخش زراعت:

تا زمان تصویب قانون تفکیک وظایف وزارتخانه‌های جهاد و کشاورزی، طرحها و برنامه‌های بسیار وسیع و زیادی توسط جهاد دهستان به مرحله اجرا درآمد که مطمئناً تأثیر فراوانی در توسعه روستایی داشته است.

بعد از اجرای قانون تفکیک وظایف، فعالیتهای برنامه‌های مربوط به زیربخش زراعت کلاً به وزارت کشاورزی منتقل گردید. زمینه‌های مورد اجرا توسط جهاد دهستان در زیربخش زراعت، عبارت بودند از:

- توزیع نهاده‌های کشاورزی، شامل انواع کود، انواع بذور اصلاح شده، سموم نباتی، داروها و واکسنهای دامی، لوازم یدکی کشاورزی و ...
- افزایش سطح زیر کشت غلات دیم

- نظارت بر مصرف صحیح و اصولی نهاده‌های کشاورزی

- برگزاری کلاسهای آموزشی، ترویجی در فصول غیرکاری

- اعزام اکیپها و کارشناسان به محل فعالیتهای زراعی در فصول کاری

- فعالیت در جهت معرفی کشتهای جدید
- فعالیت در جهت ترویج اصول نوین زراعت در روستاها، شامل آموزش و نمایش اصول صحیح زراعت، مانند ضد عفونی و بوجاری بذور، استفاده از ماشینهای پیشرفته کشاورزی، نظارت بر اجرای طرحهای سنابل ۱ و ۲ و طرح خودکفایی علوفه و ...

ب) زیربخش آب و خاک

جهاد دهستان در زمینه افزایش میزان بهره‌وری از آب و خاک فعالیتهای متنوعی بشرح ذیل را انجام داده است:
- تغذیه سفره‌های آب زیرزمینی
- جلوگیری از هدر رفتن آبهای سطحی در جریان انتقال و احداث استخرهای ذخیره و حفر کانالهای آبیاری
- حفظ قنوات و انهار
- جلوگیری از فرسایش خاک و کاهش بازدهی آن

- فعالیتهای مربوط به حفظ رطوبت در اراضی دیم و آبی، شامل انجام شنخهای قلمی و پنجه‌غازی، افزایش تراکم گیاهی در مراتع و شبها، زهکشی، سکوبندی، پوشش انهار، لایروبی انهار، آموزش روش صحیح شخم زمینهای آبی و دیم و ...
- فعالیت در جهت احیاء اراضی موات یا بایر قابل عمران

ج) زیربخش مکانیزاسیون

جهاد دهستان در زمینه ماشین‌آلات

روستایی، موظف به شناسایی ماشین‌آلات منطقه، تأمین و توزیع لوازم یدکی، نظارت بر توزیع و فروش ماشین‌آلات و لوازم یدکی آنها و ایجاد تعمیرگاههای ثابت و سیار ماشین‌آلات کشاورزی بوده است.

در دوران فعالیت جهاد دهستان در مناطق روستایی، ۶۰ تا ۱۰۰ درصد ماشین‌آلات کشاورزی توسط این نهاد میان روستاییان توزیع شده است.

د) زیربخش دام و طیور

فعالیتهای عمده در این زیربخش عبارت بودند از:

- ساخت حمام ضدکنه در مناطق روستایی
- ساخت آبشخور بهداشتی
- ارائه آموزش در زمینه احداث تأسیسات دامداری و بهداشتی نمودن آنها
- واکسنیاسیون دام و طیور
- بهسازی اصطبلهای پرورش دام
- سمپاشی آغلها و اصطبلها
- توزیع داروهای دامی
- اصلاح نژاد دام
- احداث انبار ذخیره علوفه
- آموزش نحوه واکسنیاسیون و درمان دام و طیور
- استفاده از حمامهای ضدکنه سیار
- احداث پست یا کلینیک دامپزشکی در مناطق روستایی
- آموزش اصول صحیح تغذیه دام و طیور
- ترویج کشت محصولات علوفه‌ای
- آموزش سیلوسازی
- کود پاشی، بذرکاری و فرق مراتع
- ترویج مصرف کنسانتره، تفالله چغندر قند، ملاس و تفالله نیشکر و غذاهای تکمیلی برای دامها
- اقدام به شناسایی و تهیه شناسنامه برای

جدول شماره (۳): تعداد مراکز جهاد - دی ماه ۱۳۶۹

ردیف	استان	شهرستان		جهاد دهستان (بخش)		جهاد دهستان		روستا یا شهر به جز دهستان یا بخش
۱	آذربایجان شرقی	۱۶*	۱۶	۴۴*	۱۴	۳	۱۸۴*	-
۲	آذربایجان غربی	۱۰	۱۰	۲۲	۱	۶	۹۴	۲
۳	اصفهان	۱۶	۱۲	۴۲	۱۱	۱۵	۱۱۰	۱
۴	ایلام	۵	۵	۱۴	۸	۸	۳۴	-
۵	باختران	۹	۹	۲۰	۹	۲۷	۷۶	-
۶	بوشهر	۷	۷	۱۶	۶	۷	۴۰	۲
۷	تهران	۹	۹	۲۳	۱۲	۷	۷۰	۶
۸	چهارمحال و بختیاری	۵	۵	۱۱	۳	۹	۳۴	۲
۹	خراسان	۲۱	۲۱	۶۷	۳۲	۸	۲۱	۳
۱۰	خوزستان	۱۴	۱۴	۳۳	۵	۴۱	۸۲	۷
۱۱	زنجان	۳	۳	۱۱	۵	۵	۴۰	-
۱۲	سمنان	۴	۴	۱۰	۴	۹	۲۵	-
۱۳	سیستان و بلوچستان	۷	۷	۲۴	۱۰	۱۰	۹۱	-
۱۴	فارس	۱۵	۱۵	۲۹	۲۴	۲۴	۱۷۱	۱
۱۵	قزوین	۲	۲	۹	۸	-	۳۳	-
۱۶	قم	۱	۱	۴	۱	۴	۱۰	-
۱۷	کردستان	۶	۶	۱۹	۴	۹	۷۴	-
۱۸	کرمان	۱۰	۱۰	۹۸	۹۸	۳۲	۱۳۵	۱
۱۹	کهگیلویه و بویراحمد	۳	۳	۱۰	۴	۸	۳۳	۱
۲۰	گرگان	۳	۳	۶	۳	-	۱۷	-
۲۱	گنبد	۲	۲	۸	۶	۴	۲۳	-
۲۲	گیلان	۱۱	۱۱	۲۵	۱۱	۶	۹۴	۱
۲۳	لرستان	۵	۵	۲۰	۹	۹	۸۰	۷
۲۴	مازندران	۱۲	۱۱	۳۱	۱۳	۳	۹۴	۱
۲۵	مرکزی	۷	۷	۱۱	۲	۷	۴۶	-
۲۶	هرمزگان	۷	۶	۲۰	۵	۴	۶۲	۱
۲۷	همدان	۵	۵	۱۵	۵	۷	۶۶	۳
۲۸	یزد	۵	۵	۱۳	۵	۱۲	۳۱	۲
	جمع	۲۱۴	۲۲۰	۳۲۳	۵۹۵	۲۵۴	۲۰۴۹	۳۹
				۶۰۷				

* ارقام این ستون مربوط به تقسیمات کشوری است.
منبع: معاونت امور استانها و مجلس، واحد جهاد دهستان.

واحد‌های پرورش دام و طیور

ه) زیربخش جنگل و مرتع

فعالیت‌های این زیربخش عبارت بوده‌اند از:

- تشویق روستاییان به کشت و تکثیر درختان غیرمثمر
- احداث و توسعه صنایع جنبی برای استفاده از چوب درختان غیرمثمر
- تهیه، تکثیر و توزیع بذر و نهال نباتات مرتعی

- تبدیل دیمزارهای کم‌بازده به مرتع
- فعالیت‌های مربوط به حفظ و احیاء مراتع، شامل قرق، بذریاشی، کودپاشی، کپه‌کاری و...
- تثبیت شنهای روان، کویرزدایی و جلوگیری از پیشروی کویر

و) زیربخش شیلات و آبیاری

شامل:

- تولید، تکثیر و رهاسازی هزاران قطعه ماهی در چشمه‌ها، رودخانه و مخازن آبیاری
- اقدام به تشکیل و تقویت تعاونیهای صید و صیادی و ارائه آموزش جهت افزایش کارایی نیروی انسانی
- توزیع ماهیهای کپور بین قنات‌ها
- فروش لارو ماهی
- آموزش مسائل مختلف صید و صیادی
- حمایت از صیادان سنتی
- اقدام به توسعه صنایع جنبی پرورش ماهی

ز) زیربخش ترویج، آموزش و تحقیق

- جهاد‌های دهستان فعالیت‌های متعددی را در زمینه‌های ترویج، آموزش و تحقیقات کشاورزی به مرحله اجرا درآورده‌اند که اهم آنها به شرح ذیل ذکر می‌شود:
- شناسایی مشکلات و مسائل روستاییان در

زمینه‌های زراعت، دام و طیور، آب و خاک، جنگل و مرتع، مهندسی زراعی و غیره و همچنین انعکاس این مسائل به مراکز و نهادهای تحقیقاتی جهت حل و فصل آنها

- برگزاری دوره‌های آموزشی برای روستاییان در زمینه‌های مرتبط با امور کشاورزی، منابع طبیعی و شیلات

- استفاده از روشهای ترویجی در آموزش مهارت‌های حرفه‌ای به کشاورزان

ح) زیربخش تعاون و بازرگانی

- اهم فعالیت‌ها و اقدامات جهاد دهستان در این زیربخش به قرار ذیل است:
- اعطای وام و تسهیلات بانکی به کشاورزان و روستاییان
- نظارت بر نحوه مصرف وام و تسهیلات بانکی اعطایی به روستاییان
- همکاری با شرکت‌های تعاونی روستایی
- تلاش در جهت حذف دلالان، واسطه‌ها و سلف‌خرها در مناطق روستایی

ط) زیربخش توسعه صنایع روستایی

جهاد دهستان به منظور فراهم ساختن شرایط کامل اشتغال و استفاده مطلوب از نیروی انسانی در مناطق روستایی در زمینه ایجاد اشتغال آنها در فصول غیرکاری و افزایش درآمد روستاییان، اقدامات زیر را در زمینه تأمین مواد اولیه صنایع موجود روستایی، توزیع امکانات، آموزش و ترویج صنایع، آموزش نیروی انسانی و ... در مناطق روستایی معمول داشته است. برخی از مهمترین این اقدامات به شرح ذیل است:

- تشویق و حمایت در جهت ایجاد صنایع تبدیلی و ساختمانی در مناطق روستایی
- برگزاری کلاسهای آموزش صنایع دستی
- توزیع لوازم و وسایل مورد نیاز کارگاههای

کوچک صنعتی و خدماتی و همچنین صنایع دستی

- صدور موافقت‌های اصولی و ارائه وام بانکی
- شناسایی کارگاههای موجود در مناطق روستایی و تلاش در جهت تجهیز آنها

■ مسائل، مشکلات و محدودیتهای "جهاد دهستان"

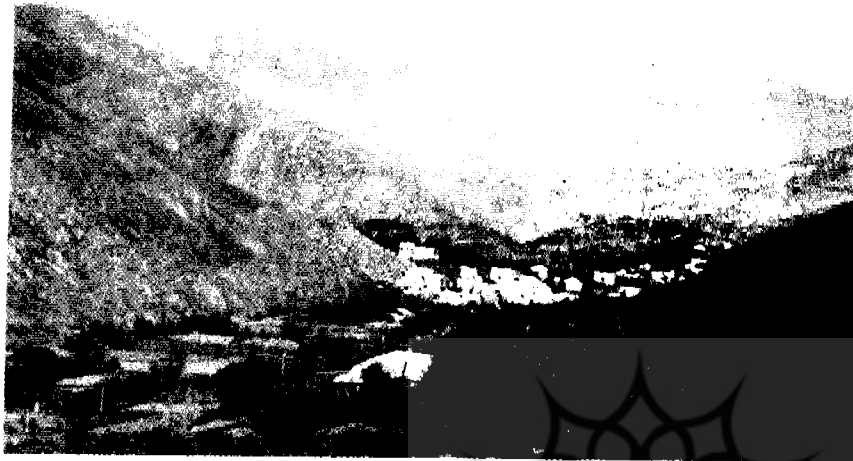
در تحقیقات میدانی این پروژه مطالعاتی، تعداد ۲۵ دهستان نمونه در سطح کشور انتخاب و مطالعاتی در زمینه‌های عملکرد، مسائل، نیازها، محدودیتها و ... (طی یک پرسشنامه ۲۵ صفحه‌ای) مورد بررسی قرار گرفت.

محقق این پروژه مطالعاتی این نکته را ذکر می‌کند که نتایج حاصل از این تحقیقات میدانی را می‌باید با دیده احتیاط نگریست، زیرا به دلیل انتخابی بودن جهادهای دهستان مورد مطالعه، تممیم نتایج حاصله به سایر دهستانها، چندان منطقی به نظر نمی‌رسد. اهم نتایج حاصل از تحقیقات میدانی جهادهای دهستان نمونه، به شرح ذیل ذکر می‌گردد:

۱- از مجموعه ۳۵۳ نفر پرسنل در ۲۵ جهاد دهستان نمونه مورد مطالعه، ۱۰ نفر بیسواد، ۴۵ نفر دارای سواد خواندن و نوشتن، ۱۳۹ نفر دارای مدرک پنجم ابتدایی، ۱۸ نفر دیپلمه، ۷۸ نفر سیکل، ۱۵ نفر فوق دیپلم و تنها ۲ نفر دارای مدرک لیسانس یا کارشناسی بوده‌اند.

آمار فوق نشان می‌دهد که اغلب کارکنان جهادهای دهستان مورد مطالعه فاقد تخصص و تحصیلات عالی بوده و لذا توان تصمیم‌گیری و مدیریتی قابل ملاحظه‌ای را ندارند.

۲- تنها ۲۸ درصد از جهادهای دهستان مورد مطالعه اظهار داشته‌اند که توان قابلیت پاسخگویی به نیازهای روستاییان را

منابع مورد استفاده:

- ۱- رکن‌الدین افشاری، عبدالرضا، "توسعه روستایی در ایران با توجه خاص به عملکرد جهاد سازندگی"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۶۷.
- ۲- سازمان امور اداری و استخدامی کشور، "شناخت ویژگیهای کشاورزی با توجه به مبانی و سازماندهی آن"، تهران، ۱۳۶۳.
- ۳- شورای مرکزی جهاد سازندگی، "معاونتها و واحدهای وزارت جهاد سازندگی"، مصوبه شماره ۱۰/۱۶۴۱ شورای مرکزی جهاد، تهران، ۱۳۶۸.
- ۴- وزارت جهاد سازندگی، "جهاد دهستان"، دفتر مرکزی امور استانها، واحد جهاد دهستان، دفتر اول، شهریور ۱۳۶۳.
- ۵- وزارت جهاد سازندگی، "تشکیلات جهاد دهستان"، دفتر مرکزی جهاد سازندگی، بی‌تا.
- ۶- وزارت جهاد سازندگی، "اساسی ستادهای جهاد سازندگی در سطح شهرستان، بخش و دهستان و پیش‌بینی مراکز جهاد دهستان در سال ۶۳"، واحد آمار و برنامه‌ریزی، تهران، ۱۳۶۳.

دارا می‌باشند و ۴۰ درصد نیز اعلام داشته‌اند که تا حدودی از این قابلیت برخوردار می‌باشند.

۳- جهادهای مورد مطالعه نیاز مبرم به نیروهای تخصصی در زمینه‌های دامپزشکی، دامپروری، عمران روستایی، ترویج و توسعه، صنایع روستایی، مهندسی بهداشت، منابع طبیعی، کشاورزی و مرتعداری را مورد تأکید قرار داده‌اند.

۴- کمبود نیروهای کاردان در زمینه تدارکات و پشتیبانی، امور اداری، حسابداری و خدماتی در اغلب جهادهای دهستان مورد مطالعه مشهود بوده است.

۵- بسیاری از جهادهای دهستان مورد مطالعه، توقع بسیار زیاد مردم روستایی از آنها و انتظار "همه‌کاره بودن" از این مراکز را که ناشی از عدم حضور فعال سایر سازمانها و نهادهای عمرانی، خدماتی و توسعه‌ای در مناطق روستایی است، یکی از مشکلات جهاد دهستان ذکر کرده‌اند.

۶- عدم آشنایی کامل با مقررات و احتمالاً عدم سازگاری کامل بین مقررات، شرح وظایف، اعتبارات تخصیصی، سیستم نظارت و ارزیابی با ویژگیها و خصوصیات مناطق روستایی و نیازها و مشکلات روستاییان در مواردی به غیرموفق بودن و عدم کارایی مؤثر جهادهای دهستان انجامیده است.

۷- افزایش امکانات، تجهیزات، اعتبارات، نیروی انسانی متخصص و کارآمد و همچنین تقویت امکان مداخله در برنامه‌ریزیها و طراحیها در مناطق روستایی، مورد

درخواست جهادهای دهستان مورد مطالعه بوده است.

۸- در رابطه با انجام وظایف جهادهای دهستان در زیربخشهای مختلفی که ذکر آنها گذشت، موانع و محدودیتهایی وجود دارد که اهم آنها به شرح ذیل است:

- عدم تأمین بموقع و موردنیاز نهادهای کشاورزی

- نبودن راههای ارتباطی مناسب جهت حمل و نقل و کمبود وسایل و ماشین‌آلات سنگین در این زمینه

- عدم آگاهی مفید روستاییان

- عدم برگزاری دوره‌های آموزشی مناسب برای کارکنان جهاد دهستان

- عدم وجود وحدت سیاست و رویه در میان سازمانها و نهادهای خدمات رسانی به روستاها

- وجود مقررات دست و پاگیر اداری در راستای رفع نیازهای روستاییان در زمینه‌های مختلف

- فاصله زیاد برخی دهستانها با مناطق شهری